

Historian suurtehtävät



Sata vuotta sitten, itsenäisyyden kynnyksellä, *Historiallisen Aikakauskirjan* vuoden 1917 vuosikeriaan painettiin hengästyneen innostuneet sanat, jotka on julkaistu tässä numerossa heti pääkirjoituksen jälkeen. Aikakauskirjan toimituksen tervehdyksessä iloittiin siitä, että alakuloisuus ja arkielämä olivat vaihtuneet ”äkilliseen ja mahtavaan vapauden juhlaan”.

Historiantutkijoille povattiin paikkaa kansallisen työn tekijöinä, jotka tutkisivat ja esittäisivät esi-isien historian opetuksesi ja ylennykseksi Suomen kansalle: ”Seurauksena on oleva yhteistunne ja isänmaanrakkaus niin mahtava, että varmasti on Suomen kansa säilyvä sortumatta, kun pahat päivät taas tulevat.”

Samanaikaisista lähteistä tiedämme toisaalta, että toimituksen visioimat ”Suomen historian suurtehtävät” kohtasivat monenlaisia vastoinkäymisiä. Itsenäistyvän valtion poliittiset ja taloudelliset olot olivat huteralla pohjalla. Jo syksyn 1917 olosuhteissa historiantutkimus, ”hiljainen sivistystyö ja julkaisutoimi”, jäivät taka-alalle joksikin aikaa.

Olojen rauhoituttua *Historiallinen Aikakauskirja* otti kyllä tulevana vuosina, kuten siihen mennessäkin, monin tavoin kantaa siihen, millainen oli Suomen kansa ja sen kansallinen historia. Niinpä vuonna 1918 lehden sivuilla pohdittiin Karjalan ja Hämeen rajoja sekä Ahvenanmaan historiallista asemaa Suomen ja Ruotsin välissä. Vuosikymmenten mittaan tulkinnot Suomesta, kansasta ja suomalaisuudesta saivat monia kolhuja, mutta riitaisetkin keskustelut kansasta ja kansallisesta historiasta ovat nyt myös osa suomalaisen yhteiskunnan ja tieteen historiaa.

Itsenäisyyden satavuotisjuhlan kunniaksi *Historiallinen Aikakauskirja* pohtiikin kansallista historiaa ja sen merkityksiä. Miten ajatukset kansasta ja kansallisesta historiasta ovat kietoutuneet

toisiinsa? Keitä on hyväksytty mukaan kansalliseen kertomukseen, millaisiin ihmisryhmiin ja näkökulmiin tutkimuksen huomio on kohdistunut? Miten suomalaisen historiatieteen eri sektorit ovat tukeneet kansallista historiatulkintaa – tai etääntyneet siitä?

Numeron avaa Pertti Haapalan ja Pirjo Markkolan artikkeli ”toisesta historiasta”, kansallisen historian ja valtavirran uudelleentulkinnoista. Artikkelimuistuttaa, että historiantutkimuksen on oltava kriittistä omassa ajassaan. Hannu Salmi puolestaan käsittelee Suomen ja kulttuurihistorian kohtauspisteitä ja Heini Hakosalo aatehistorian Suomea. Jari Ojalan artikkelissa puolestaan analysoidaan taloushistorian ja liiketoimintahistorian nousua ja suhdetta taloustieteeseen.

Kimmo Katajala käsittelee katsauksessaan kansallisen historian käännekohtiksi nimettyjä Porvoon valtiopäiviä, ns. sortokausia sekä vuoden 1918 sotatapahtumia. Katajala tarkastelee sitä, miten näitä tapahtumia on käsitelty ja käsitteellistetty viime vuosikymmenten oppikirjoissa, jotka rakentavat suomalaista historiakuvaa.

Kuten useissa numeron artikkeleissa tulee esiin, Suomessa historiatulkintoja on usein käsitelty myös kaunokirjallisuudessa ja historiatieteen kentän ulkopuolella. Tähän erityisnumeroon olemmekin haastatelleet myös suomalaisia taiteen ja yhteiskunnan toimijoita, joiden työssä historia ja historiatulkinnat ovat läsnä. Samalla, kun *Historiallinen Aikakauskirja* käy tieteellistä keskustelua, haastateltavien puheenvuorot muistuttavat siitä, miksi historiaa kannattaa yhä tutkia ja miksi siitä kannattaa keskustella.

Haastattelussa kirjailija Sirpa Kähkönen ja säveltäjä Aulis Sallinen valottavat menneisyyttä oman työnsä aineksina ja nostavat esiin käsityksiä siitä, millaiseksi suomalainen tai kansainvälinen taide

oletetaan. Arkkipiispa Kari Mäkinen puolestaan keskustelelee Ville Kivimäen ja Ville Vuolannon kanssa historian kertomuksista ja vaietuista aiheista.

Laajojen artikkeleiden lisäksi numeroon on koottu lyhyempiä kolumneja Suomen historian myyteistä tai sitkeästi elävistä, menneisyyteen liitetystä käsityksistä. Niissä pohditaan sitä, miten historiaa on tulkittu, ja sitä, mihin tulkin-toja käytetään.

Nykytutkijoiden näkökulma menneisyyteen on varsin toisenlainen kuin se, jota sata vuotta sitten visioitiin. Toisaalta artikkeleita ja koko numeroa siivittää sittenkin sama vakaumus – luottamus siihen, että historialla ja historiallisella tiedolla on merkitystä, myös yhteiskunnallisessa keskustelussa ja toiminnassa.

Tässä hetkessä tavoitteena ei ole yhtenäisen kansallisen historian rakentaminen. Sen sijaan erittäin ajankohtaista on analyttinen, tieteeseen perustuva keskustelu siitä, miten paikallinen, kansallinen tai kansainvälinen ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Samoin kysymykset siitä, kuka kuuluu joukkoon ja keiden tarinoita kerrotaan, ovat ajankohtaisia niin tutkimuksen kuin laajemmin kulttuurin ja politiikan kannalta. Tavoitteemme on, että tämä numero kokonaisuutena ristiinvalottaisi näitä aiheita.

Historiallisen Aikakauskirjan päätoimittajana minulla on vuoden päätteeksi ilo kiittää jälleen

lukemattomia tutkijoita ja asiantuntijoita, jotka ovat osallistuneet *Historiallisen Aikakauskirjan* kirjoitus-, arviointi- ja toimitustyöhön. Tieteentekijöillä riittää töitä yleisesti ja ilmaista työtä erityisesti. Sitä kiitollisempi ja iloisempi olen siitä, että niin monilla kuitenkin riittää energiaa ja mielenkiintoa omistaa hetki aikaa yhteiselle tieteellisen tiedon tavoitteelle, joskus armottoman lyhyellä varoitusajalla.

Kuten kollegani hiljattain totesi, akateemisia verkostoja kuvataan joskus keinona edistää uraa, ja toki yhteistyössä syntyy monille myös henkilökohtaista hyötyä. Mutta kun laaja kotimaisten tieteentekijöiden verkosto osallistuu tieteellisen aikakauskirjan arviointi-, haastattelu- ja toimitustyöhön, on kyse myös tieteen edistämisestä, tutkitun tiedon vaalimisesta ja jakamisesta. Tieteen palveleminen on yhä todellinen ”suurtehtävä”, ja kiitän sydämellisesti niin toimitusta, kirjoittajia, arvioijia kuin lukijoitakin mielenkiinnosta ja tuesta yhteistä tavoitetta kohtaan.

Jotkut hankkeet vähän venyvätkin suunnitelusta, tällä kertaa esimerkiksi *Historiallisen Aikakauskirjan* ulkoasu-uudistus, jonka tuloksia nähdään ensi vuoden puolella. Sitä odotellessa kiitän lämpimästi kaikkia *Historiallisen Aikakauskirjan* ystäviä ja toivotan jokaiselle hyviä lukuhetkiä ja uuden vuoden odotusta, myös historian merkeissä.

ANU LAHTINEN

ANU.Z.LAHTINEN@HELSINKI.FI